

## JERNEJ KOPITAR

Jernej Kopitar je najpomembnejši predstavnik starejšega rodu romantikov. Rodil se je 21. avgusta 1780 v Repnjah pri Vodica. Zanimivo, da je bil sam ves čas trdno prepričan, da je pravi datum njegovega rojstva 23. avgust. Kakorkoli že, zagotovo drži, da je bil sin uglednega in spoštovanega kmeta in da je v svojem rojstnem kraju preživel srečna leta otroštva.

Januarja 1790 je začel obiskovati ljubljansko normalko. V šole je odšel na očetovo pobudo, slovo od doma pa je bilo zanj zelo težko. Žalost je skušal premagati z intenzivnim učenjem, kar se mu je kmalu obrestovalo in pri dvanajstih letih je odšel na ljubljansko gimnazijo.

Pri štirinajstih so mu umrli starši. Nato se je preživel s pomočjo štipendije, ki jo je dobival za svojo marljivost v šoli ter z inštrukcijami, ki jih je dajal mlajšim učencem. Uspešno je končal gimnazijo in se vpisal na filozofijo.

Od jeseni 1799 je kot domači učitelj poučeval v hiši plemenitih Bonazza. Žena plemenitega Bonazze je bila sestra Žiga Zois in srečanje z njim je v Kopitarjevem življenju pomenilo pomemben preobrat. Ob Zoisovi podpori in vzpodbudah je lahko intenzivno poglobljal svojo izobrazbo in koval načrte za prihodnost. V Zoisovem krožku je bil določen kot tisti, ki naj bi nadaljeval Linhartovo delo, ukvarjal naj bi se torej predvsem z dramatiko in zgodovino.

V letu 1808 je navezal prvi stik z Josipom Dobrovskim, ki ga je zelo cenil. Številna pisma, ki sta si jih izmenjala, so danes ohranjena kot dragocen spomin. Konec oktobra 1808 je odšel na Dunaj in se vpisal na pravo, vendar pa je ta študij doživel zgolj kot "krušni študij"; saj ga je zanimala slavistika in zato se je posvetil raziskovanju slovanskih jezikov. Kmalu je začel sodelovati pri dunajskih časopisih, saj se je zavedal koristnosti časnikov in časopisja. Objavil je številne pomembne prispevke. Opazili so ga in že decembra 1810 je bil imenovan za četrtega skriptorja (strokovni uslužbenec) v dvorni knjižnici. Sčasoma je postal njen ravnatelj in cenzor (kdor opravlja cenzuro) za slovanske in novogrške knjige in bil v letu smrti 1844 imenovan tudi za dvornega svetnika.

S tem se mu je uresničila velika želja in začelo se je naslednje pomembno dejanje njegovega življenja.

Med evropskimi jezikoslovci je bil cenjen znanstvenik in mislec. Leta 1808 je izdal Slovnico slovanskega jezika na Kranjskem, Koroškem in Štajerskem, ki velja za prvo znanstveno slovnico slovenskega jezika. Napisana je bila v nemškem jeziku. Znamenit je njegov uvod v to delo, saj je v njem na svoj način pokazal, za kaj se je v življenju zavzemal. Lahko ga povzamemo v nekaj bistvenih točkah:

- Zahteval je, da se mora slovenski knjižni jezik opreti na živo ljudsko govorico.
- Slovničar ne sme postavljati jeziku zakonov, ker zakone ustvarja jezik sam.
- Naloga slovničarja je proučiti stanje jezika in o njem poročati.
- Slovenski jezik je treba očistiti vpliva nemščine.

Septembra 1811 je z Rudežem odšel na potovanje po znamenitih Evropskih mestih in takrat tudi zadnjič obiskal domovino.

Leto 1813 je prineslo srečanje z Vukom Karadžićem, s katerim sta postala nerazdružljiva sodelavca in prijatelja.

Odločilno je vplival nanj. Odnos Kopitar - Vuk bi lahko primerjali z odnosom med učiteljem in dobrim učencem. Kopitar mu je nesebično pomagal in mu utiral pot v svet znanosti. Predvsem je Vuka navdušil za pisanje srbske slovnice in slovarja ter za zbiranje ljudskih pesmi in celo prevod Biblije. Sploh je Kopitar literarno zelo visoko cenil srbsko ljudsko pesem, zavračal pa je - kar pa zagotovo ni hvalevredno - Prešernova dela.

Usmerjal je delo svoje in nekoliko mlajše generacije, ki se je ukvarjala s slovarskim in slovničnim delom, šolskimi učbeniki, sestavljanjem prenovljenega črkopisa in z zbiranjem ljudskega slovstva. Zaradi njegovih prizadevanj je leta 1817 na ljubljanskem liceju nastala stolica za slovenščino. Živo se je zanimal še za eno pomembno področje: šolstvo. Ogrevan se je za ustanovitev univerze v Ljubljani, za pripravo učbenikov ter za to, da bi podeželski duhovniki prevzeli osnovnošolski jezikovni pouk. Zahteval je enoten knjižni jezik za vse Slovence in pozival k reformi pisave. Po njegovih nazorih naj bi pesniški jezik temeljil na kmečki govorici. Slovenščina naj bi bila za preproste in neizobražene ljudi, izobraženci pa naj bi uporabljali nemščino ali hrvaščino.

Svoje veliko znanje si je izpopolnjeval ob branju, potovanjih po Nemčiji, Češki, Franciji, Angliji in Italiji in v dopisovanju s številnimi pomembnimi kulturniki in politiki svojega časa. Njegova zbirka pisem šteje več tisoč pisem in okoli 500 dopisovalcev.

Rokopisna zbirka hrani kar obsežno zapuščino tega velikega znanstvenika. Zlasti pomembni so njegovi jezikoslovni zapiski.

Leta 1819 sta v Ljubljani umrla Vodnik in Zois, kar je bila za Kopitarja, kljub temu da tega na zunaj ni izrazito pokazal, zelo boleča izguba. Ob njej se je še bolj oklenil Vuka Karadžića in Josipa Dobrovskega. Deset let kasneje, ko je bil Kopitar na višku moči, je umrl še Josip Dobrovski. Prizadet ob praznini, ki je nastajala v njegovem življenju, je Kopitar na mnoge sicer dobre stvari preostro reagiral in si tako pridobil nasprotnike v Ljubljani pa tudi v tujini. Doma so mu najbolj zamerili poseg v črkarsko pravdo in cenzuro četrtega zvezka Kranjske čbelice. V svojem znanstvenem delovanju je postajal vse bolj oseben in kdaj celo žaljiv, zanimivo pa je, "da se je sredi najbolj besnega boja Kopitar spraševal po tem, če je še notranje prepričan v pozitiven izhod svoje zamisli".

V tridesetih oziroma štiridesetih letih 19. stoletja je dvakrat obiskal Italijo. V tem času si je tudi pridobil sloves prvega slavista in ugled človeka, na čigar mnenje se je mogoča zanesti, kar med drugim potrjuje tudi njegov položaj v dvorni knjižnici na Dunaju.

Zbiral je tudi ljudske pesmi, proučeval slovensko zgodovino in staro cerkveno slovanščino. S sodelavci se je ukvarjal s slovarskim in slovničnim delom, šolskimi učbeniki, sestavljanjem reformiranega črkopisa, ki bi vsem glasovom dodelil ustrezne črke. Tej zahtevi so se pridružili še drugi predstavniki njegove generacije, zlasti janzenisti, med njimi Franc Metelko, ki je v svoji slovnici leta 1825 predložil načrt novega črkopisa, imenovanega metelčica.

Zanimiva je tudi njegova želja po novem enotnem latinskem črkopisu, ki bi ga naj uporabljali vsi z latinico pisoči Slovani.

Za naša takrat moderna literarna prizadevanja mladega Čopa iz Prešernovega kroga pa ni imel nobenega razumevanja in je precej oviral izhajanje pesniškega zbornika Kranjska čbelica. S tem se je zameril zlasti Prešernu, ki se mu je posmehnil z nekaj najboljšimi svojimi satiričnimi soneti, verjetno vsi poznate sonet Apel in čevljar. Med drugimi soneti si je tudi s tem pri Slovencih ustvarili precej neugodno in odklonilno sodbo, ki je o njem še danes močno živa. Te poglede moramo omiliti, saj Kopitarjeve napake odtehtajo njegova jezikovna prizadevanja s slovnico, s katero je postavil trdne temelje za naš nadaljnji jezikovni razvoj. Bil je tudi eden evropsko priznanih utemeljiteljev slavistične znanosti in član mnogih uglednih znanstvenih ustanov. Ta je pri nas bila tudi povod za znamenito abecedno vojno.

Po letu 1830, zlasti po abecedni vojni in odkritem spopadu s Čopovim in Prešernovim krogom, je začel njegov vpliv plahneti. Na znanstvenem področju sta Kopitarjeve ideje ohranjala le Metelko in Miklošič.

V Evropi je znan kot pomemben slavist, najbolj po v latinščini napisani knjigi Glagolita Clozianus. V njej je leta 1836 objavil in po svoje razložil glagolski rokopis in Brižinske spomenike. Ob tem je razvil karantansko teorijo o poreklu starocerkvenoslovanskega jezika vendar je znanstvena stroka teorijo pozneje ovrgla.

Dve leti svojega življenja je posvetil tudi delovanju v Vatikanu, kjer je zasnoval ukrajinski kolegij, stolico za slovanske jezike in književnosti ter slovansko tiskarno. Po vrnitvi iz Rima je bil, takrat že hudo bolan, imenovan za prvega kustosa dvorne knjižnice in dvornega svetnika kot sem že prej omenila.

Zadnje tedne je preživel pri prijatelju J. Jenku. Umrl je 11. avgusta 1844 na Dunaju. Prijatelji in somišljeniki so zbrali denar in mu na dunajskem Marksovem pokopališču postavili spomenik.

Ob stoletnici rojstva so mu spominsko ploščo odkrili tudi na rojstni hiši v Repnjah. Leta 1897 so njegove posmrtno ostanke skupaj s Karadžićevimi prenesli v Ljubljano.